

Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Філологічний факультет
Кафедра української мови та літератури

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

О.Г. Габока

«21» березня 2024 р.

**ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО
ЕКЗАМЕНУ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА МЕДІАКОМУНІКАЦІЙ
підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

спеціальності

014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

предметна спеціальність

014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

за освітньо-професійною програмою

Середня освіта (Українська мова і література)

Дніпро-Слов'янськ – 2024 р.

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену: Теорія і практика медіакомунікацій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Середня освіта (Українська мова і література)» спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) (предметна спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література))

Розробники:

Біличенко О. Л., доктор наук із соціальних комунікацій, професор кафедри української мови та літератури ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри української мови та літератури.

Протокол №7 від «01» лютого 2024 р.

Завідувач кафедри
української мови та літератури

О.Л. Біличенко

Затверджено та рекомендовано до впровадження вченою радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
«21» березня 2024 р.,
протокол №6

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Медіакомунікації посідають особливе місце в житті сучасної людини загалом і в просторі її дискурсивної взаємодії зокрема, що спонукає деяких дослідників називати сучасні суспільства «медійними». Медіа накладають відбиток на ритм щоденного життя окремої людини й календар публічних подій спільноти, правлять за важливий засіб зв'язку між владою та народом і між різними суспільними групами, великою мірою визначають уявлення індивідів і колективів про себе та про інших.

Успіх професійної діяльності майбутнього вчителя української мови та літератури значною мірою визначається рівнем комунікативної культури, яка охоплює мовні, паравербальні, соціокультурні, міжкультурні знання, уміння і навички. Усе це допоможе глибше зрозуміти специфіку медійних і комунікативних явищ, легше орієнтуватися в комунікативному процесі, узгоджувати свої комунікативні цілі і наміри, виявляти та нейтралізувати комунікативні проблеми, посилювати свою комунікативну позицію, а також вдосконалити власні навички ефективного спілкування.

Підготовка бакалавра здійснюється на основі освітньо-професійної програми, яка забезпечує одночасне здобуття вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література) та додатковою предметною спеціалізацією («Медіакомунікації в закладах освіти»). Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра включає поглиблену фундаментальну, гуманітарну, соціально-економічну, психолого-педагогічну, спеціальну та науково-практичну підготовку, що включають педагогіку та психологію вищої школи; теорію і методику навчання української мови і літератури та зарубіжної літератури; теорію дисциплін загальної підготовки, додаткові розділи сучасної філології.

Метою є розвиток у здобувачів бакалаврського рівня зі спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) особистісних якостей, що сприяють їхній творчій активності, культурно-просвітницькій діяльності, яка спрямована на популяризацію філологічних знань.

Метою комплексного іспиту з теорії і практики медіакомунікацій є підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері медіакомунікацій, які можуть ефективно працювати в різних галузях гуманітарної сфери.

Під час складання іспиту здобувач повинен продемонструвати:

- здатність створювати журналістський продукт з використанням положень й методів соціологічно-психологічних та інформаційно-технологічних наук з метою ефективного впливу на масову аудиторію;
- знання функцій, принципів, методів, прийомів журналістської майстерності;
- знання методів збору інформації;

- знання жанрових різновидів журналістської майстерності; основні риси журналістського твору, його відмінність від інших.

Теоретичні питання й тестові завдання, запропоновані під час складання екзамену, виявляють компетентності, сформовані під час аудиторної роботи, позааудиторної з викладачем (консультації, опрацювання наукових джерел, тестові завдання) і позааудиторної без викладача (виконання домашніх завдань, підготовка до бліц-самостійних на практичних заняттях, зокрема творчі завдання у вигляді написання статей).

Екзаменаційний білет із теорії і практики медіакомунікацій складається з трьох блоків питань. Перший блок – з курсу журналістикознавства(1-10), другий блок – з теорії і практики медіакомунікацій (11-20), третій блок – з журналістської майстерності (21-30).

I. ЗМІСТ ПРОГРАМИ З ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ

I.1 Журналістикознавство: теорія журналістики. Журналістика як система органів масової інформації. Види інформації. Журналістика як інформаційний простір. Загальні поняття жанрології. Норми професійної етики журналіста. Журналістський твір. Теорія масових комунікацій Г.М.Маклюена. Концепція інформаційного суспільства Д.Белла. Концепція «поля журналістики» П'єра Бурдьє. Настановча теорія медій М.Мак-Комбса. Сучасні українські теорії ЗМІ. Концепція виникнення і розвитку журналістики. Журналіст як суб'єкт масово-інформаційної діяльності. Правові засади формування інформаційного простору. Види інформації як ознака виду ЗМІ. Об'єктивна реальність та способи її відображення у журналістиці. Збирання зовнішньої інформації. Виготовлення внутрішньої інформації. Результативність журналістської діяльності. Система національної преси. Загальні та спеціальні функції журналістики.

I.2 Теорія і практика медіакомунікацій. Поняття медіакомунікацій. Модель та функції медіакомунікацій. Структура медіакомунікацій. Формування мас: види та ознаки. Причини виникнення журналістики. Історичні закономірності розвитку журналістики. Компоненти журналістики. Інформаційна діяльність. Типи, форми і моделі комунікації. Види комунікації. Комунікатор як суб'єкт медіакомунікації. Професійні комуніканти: типи та види. Інтерперсональна комунікація. Міжособистісна комунікація. Різновиди комунікації. Медіакомунікація як соціальний феномен. Особливості інформації в різних видах ЗМІ. Якість інформації: характеристика основних форм. Новизна, цінність, своєчасність та достовірність інформації. Основні принципи інформаційних відносин.

Інформаційна політика. Суб'єкти інформаційних відносин. Сфера електронних засобів інформації. Загальна характеристика аудиторії ЗМІ. Соціально-психологічні особливості аудиторії. Інформаційні потреби аудиторії. Проблема сегментації та роль інформаційних стереотипів. Особливості формування суспільної думки засобами ЗМІ. Медіазахист різних аудиторних груп. Медіавиховання. Функції ЗМІ в тоталітарних та демократичних суспільствах. Комунікативні технології. Медіавплив як комунікаційний процес. Засоби, техніки, впливи медіакомунікаційного впливу. Технології політичних комунікацій. Поняття, види і прийоми ведення інформаційної війни. Способи захисту від інформаційної зброї у XXI ст.

І. 3 Журналістська майстерність. Специфіка написання матеріалів інформаційних жанрів. Замітка. Специфіка написання багатопредметної новини. Мова замітки. Взаєморецензія замітки. Специфіка підготовки і написання звіту. Листи до редакції. Аналіз публікацій жанру звіт. Інтерв'ю як жанр. Об'єктивні передумови підготовки інтерв'ю. Репортаж. Ціннісні мотиви журналістської діяльності. Специфіка передачі інформації у прес-релізі, некролозі й опитуванні. «Самвидав». Майстерність створення публікацій аналітичних жанрів: кореспонденція, стаття. Політичний огляд. Сенсація в газеті. Рецензія. Коментар. Нарис, його різновиди.

ЛІТЕРАТУРА:

Основна

1. Гарачковська О. О. Новинна журналістика в системі ЗМІ. Digital media: становлення новітньої комунікації : колект. монографія / за ред. М. М. Поплавського, Л. О. Кочубей. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2020. 244 с. С. 163–188.
2. Гоян В. В., Гоян, О. Я. Телерадіожурналістика: стандарти, методи, технології (за матеріалами медіаплатформи «Campus Radio Ukraine /Студент-TV») : навч. посіб. Київ : Інститут журналістики, 2020. 192 с.
3. Ромах, О. В. *Настільний посібник з методології досліджень соціальних комунікацій*. Львів : ПАІС, 2020. 404 с.
4. Чудовська, І. *Соціологія масових комунікацій*: Навч. посіб. Київ, 2021. 235 с.
5. Шевчук, Т.Є. *Методичні рекомендації до підготовки семінарських занять з навчальної дисципліни «Соціальні комунікації»*. Рівне: НУВГП, 2019. 53 с.
6. Mellado K. *Beyond Journalistic Norms: Role Performance and News in Comparative Perspective*. New York ; London : Routledge, 2020. 320 p. (Routledge Research in Journalism).

Допоміжна

1. Арешенкова-Левченко, О. Ю. Реклама як різновид масової комунікації. *Журналістика та реклама: вектори взаємодії* : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 19 березня 2019 р.). Київ. С. 47–50.

2. Галудзіна-Горобець, В.І. Новітні медіа: конвергентні процеси в сучасному інфопросторі. *Імідж і репутація: сучасні тенденції і виклики*. Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 18-19 берез. 2021 р. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2021. С. 108-115

3. Denyskina, Ganna O., Lysytskaia Elena P., Aleksandrova Maryna V. & Ivanova Iryna B. Postmodernism as an artistic dominant in present-day eastern european advertising. *Journal of critical reviews*. VOL 7. pp. 1838-1849.

4. Дрешпак, В. М. *Жанрологія журналістських творів*: навчальний посібник. Дніпро : УМСФ, 2021. 186 с.

5. Bashynska, I., Garachkovska, O., Kichuk, Ya., Podashevaska, T., Bigus, O. Smart Education 4.0: Balancing Dual-Distance and Reskilling Revolution. *Studies of Applied Economics*. Vol. 39, No. 6, 2021.

6. Dowling D. O. *The Gamification of Digital Journalism: Innovation in Journalistic Storytelling*. London ; New York : Routledge, 2020. 202 p.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

Сайт Національної спілки журналістів України <https://nsju.org/>

Сайт Європейської федерації журналістів <https://europeanjournalists.org/>

Сайт Міжнародної організації журналістів <https://www.ifj.org/>

Сайт Інституту масової інформації <https://imi.org.ua/>

Сайт Інституту розвитку регіональної преси <https://mediaprostir-ua.org/novini/resursi-dlja-zhurnal-st-v.html>

Зразок варіанту

Журналістикознавство

1. Визначити найбільш точне окреслення предмета журналістикознавства як науки: (2 бали)

- а) знакові події історії, діяльність визначних постатей, роль журналістики в історії;
- б) зародження, розвиток, зумовленість значущих журналістських явищ; прецедентні журналістські тексти;
- в) розвиток соціуму та його зв'язок із журналістикою, значення особистості в історії.

2. Вказати перший тижневик, що виходив французькою мовою у Львові: (2 бали)

- а) "Leopolis Gazette";
- б) "Journal Leopolis";
- в) "Gazette de Leopol";

3. Назвати одне з перших і, на думку дослідників, кращих українських наукових видань пер. пол. ХХ ст., що функціонувало при Харківському університеті: (2 бали)

1. «Наука України»;
2. «Наукові студії»;
3. «Український журнал».
- 4. Журналістика – це сукупність професій, необхідних для...(10 балів).**
- 5. Пояснити особливості тлумачення і вживання термінів “засоби масової інформації”, “засоби масової комунікації”, “мас-медіа” (1 бал).**

6. До рукописної гумористичної преси відносять журнал: (1 бал)

- а) «Громадниця»;
- б) «Самостайне слово»;
- в) «Помийниця»;
- г) жодної правильної відповіді.

7. Газету «DnevnikRuskij» видавала політична організація: (2 бали)

- а) Польська Рада Народова;
- б) «Руський собор»;
- в) Головна Руська Рада;
- г) «Галицько-руська матиця».

8. Журналістське розслідування належить до: (2 бали)

- а) інформаційних жанрів;
- б) аналітичних жанрів;
- в) художньо-публіцистичних жанрів;
- г) сатиричних жанрів.

9. Назвати можливі прийоми маніпулювання масовою свідомістю в журналістиці, навести приклади (6 балів).

10. До аналітичних жанрів належать (назвіть неправильний варіант): (2 бали)

- а) лист;
- б) рецензія;
- в) репортаж.

Теорія і практика медіакомунікацій

11.Здійсніть комплексний аналіз комунікативних подій за схемою: (10 балів)

Схема аналізу комунікативної події:

1. Контекст і ситуація спілкування:
 - місце та час спілкування;
 - учасники спілкування;
 - предмет розмови;
 - мовленнєвий жанр (тип події);
 - канали, медіуми, коди комунікації;
 - комунікативний шум;
 - зворотний зв'язок;
2. Комунікативний паспорт учасників:
 - комунікативна ініціатива;
 - мета учасників спілкування;

- комунікативні стратегії й тактики;
- складові комунікативного кодексу;
- закони спілкування.

3. Мовленнєвий паспорт учасників:

- засоби непрямого спілкування;
- засоби мовленнєвого етикету;
- культура мовлення;
- співвідношення вербальних і невербальних засобів спілкування.

4. Невербальна комунікативна поведінка учасників:

- реєстр, тональність, атмосфера спілкування;
- дистанція спілкування;
- фізичний контакт при спілкуванні;
- мовчання, усмішка, жести у спілкуванні;
- прояви соціального символізму.

5. Ефективність комунікації:

- результат комунікації для кожного учасника;
- комунікативні невдачі.

«Постукавши, вінувійшов.

– Ой, який тут полумрак! – скрикнув кооператор, і раптом побачив професора. – Добри вечір, – промовив він тихше.

– Сідайте, Давиде Семеновичу, – запропонувала господаря, поєднавши всі свої сили.

– Та я на хвилинку, – відповів той. – Часи, знаєте, в мене спинились, так котра година, скажіть на милість?

– Чверть на десяту, – сказала Марта.

– Ага! Чверть на десяту... Дуже дякую. То єсть велике спасибі.

Вінувійшов, лукаво посміхаючись...

(В. Підмогильний. «Невеличка драма»).

12. Масові інформаційні потоки – це: (1 б.)

- а) Сукупність рівнів шарів і форм вироблення та існування масової інформації;
- б) циркулювання інформації каналами неструктурованих міжособових комунікацій;
- в) змістовна актуальність; хронологічна актуальність; оперативність;
- г) одне основне повідомлення на одну статтю; одна думка на одну фразу.

13. Продовжіть речення: «Суб'єктами інформаційних відносин є...»: (2 б.)

14. Оберіть правильну відповідь: (1 б.)

Когнітивний параметр комунікативної... охоплює велику кількість характеристик, які формують у процесі пізнавального досвіду індивіда його внутрішній світ в інтелектуальному та емоційному планах:

- а) особистості;
- б) свідомості;
- в) поведінки;

15. Визначальними для комунікативної особистості є характеристики, які становлять три основні параметри – ...: (2 б.)

- а) нормативний, етичний, комунікативний;
- б) мовний, тематичний, контактний;
- в) мовний, мовленнєвий, лінгвокогнітивний;
- г) мотиваційний, когнітивний і функціональний.

16. Прочитайте афоризм і прокоментуйте його. Відповідь обґрунтуйте: ... (10 б.)

«Подумай двічі, перш ніж говорити, тому що твої слова і вплив засіє насіння успіху або невдачі у голові іншого»» (Н.Хілл).

17. Оберіть правильну відповідь: (1 бал)

Комунікацій, що характеризується..., є неуспішною:

- а) комунікативними ускладненнями;
- б) комунікативним дискомфортом;
- в) комунікативним конфліктом;
- г) небажаним ефектом.

18. Оберіть правильну відповідь: (1 бал)

В одному дискурсі комунікація є неуспішною...:

- а) тільки для адресанта;
- б) тільки для адресата;
- в) для всіх її учасників;
- г) для всіх або деяких її учасників.

19. Аргументація – це: (1 бал)

- а) судження, що суперечить тезі доказу й використовується як вихідна ланка логічного висновку в доказах від протилежного;
- б) судження, що розкривають суть будь-якого суперечливого явища;
- в) міркування, що розкривають закономірності, тенденції, перспективи розвитку сучасного суспільства;
- г) міркування, що складаються з ряду умовиводів, які доводять істинність або хибність тези.

20. В одному дискурсі комунікація є неуспішною...: (1 бал)

- а) тільки для адресанта;
- б) тільки для адресата;
- в) для всіх її учасників;
- г) для всіх або деяких її учасників.

Журналістська майстерність

21.3 чого починається журналістська творчість: (2 б.)

- а) з визначення теми;
- б) із збирання матеріалу;
- в) з написання тексту.

22. Яка підсистема органів масової інформації забезпечує найбільше ступенів сприйняття?(2 б.)

- а) друкована преса;
- б) радіо;
- в) телебачення.

23.Продовжіть речення: Засоби масової інформації – це...:(10 б.)

24. Визначте, як називають видання, більшу частину обсягу якого займає словесний, цифровий, у вигляді ієрогліфів, формул (хімічних або математичних) чи змішаний текст: (2 б.)

- а) текстове видання;
- б) нотне видання;
- в) картографічне видання;
- г) образотворче видання.

25.Оберіть критерії поділу на жанри: (2 б.):

- а) об'єкт відображення; призначення виступу; масштаб узагальнення, масштаб охоплення дійсності; особливості літературно-стилістичних засобів вираження задуму;
- б) об'єкт відображення; масштаб узагальнення; масштаб охоплення дійсності; призначення виступу;
- в) призначення виступу; особливості об'єкту відображення; масштаб літературно-стилістичних засобів вираження задуму;
- г) лаконізм, об'єктивність, неупередженість, подієва інформація, доступність викладу.

26. Яке з поданих нижче визначень не правильне?(4 б.):

Засоби масової інформації – це:

- а) друковані газети і журнали;
- б) телебачення та радіомовлення;
- в) традиційні носії і передавачі інформації;
- г) нетрадиційні носії і передавачі інформації.

27. Визначте, як називається повідомлення, в якому йдеться про щось, досі невідоме, яке щойно відбулося і заслуговує на увагу громадськості: (2 бали)

- а) новина;
- б) замітка;
- в) звіт;
- г) кореспонденція.

28. Визначте, що належить до інформаційних жанрів: (2 бали)

- а) замітка;
- б) репортаж;
- в) стаття;
- г) інтерв'ю.

29. Оберіть критерії поділу на жанри: (2 бали)

- а) об'єкт відображення; призначення виступу; масштаб узагальнення, масштаб охоплення дійсності; особливості літературно-стилістичних засобів вираження задуму;
- б) об'єкт відображення; масштаб узагальнення; масштаб охоплення дійсності; призначення виступу;
- в) призначення виступу; особливості об'єкту відображення; масштаб літературно-стилістичних засобів вираження задуму;
- г) лаконізм, об'єктивність, неупередженість, подієва інформація, доступність викладу.

30. Зазначте, яких заміток не буває: (2 бали)

- а) полемічна хронікальність, некролог;
- б) тверда, м'яка;
- в) стисла, поширена, аналітична;
- г) досліджувальні.

Загальна кількість балів – 100 б.

Критерії оцінювання Блок «Журналістикознавство»

Загальна кількість – 40 балів.

накопичувальна	накопичувальна
36 – 40 балів	36 – 40 балів
30 – 35 балів	30 – 35 балів
24 – 29 балів	24 – 29 балів
20 – 23 балів	20 – 23 балів
0 – 19 балів	0 – 19 балів

Блок «Теорія і практика медіакомунікацій»

Загальна кількість – 40 балів.

накопичувальна	національна
36 – 40 балів	відмінно
30 – 35 балів	добре

24 – 29 балів	задовільно
20 – 23 балів	незадовільно
0 – 19 балів	не прийнято

Блок «Журналістська майстерність»

Загальна кількість – 20 балів.

накопичувальна	національна
18 -20 балів	відмінно
15 - 17 балів	добре
12 – 14 балів	задовільно
10 – 11 балів	незадовільно
0 – 9 балів	не прийнято